

שמעתא למיקתא

האם בלנדר ומקלף חייבים טבילה בברכה

א. חובת טבילה לכלי סעודה

הלוקח כלים מן העכו"ם צריך להטבילם. ואין חייבים טבילה אלא כלי סעודה חשויים ממתכת, והם צורכי סעודה, כמבואר ב**טשו"ע** (יו"ד סי' ע"ב). ויש לדון לענין בלנדר ומקלף וכדו' האם הם בכלל כלי סעודה החייבים טבילה.

ב. כלים משמשים לאוכל שאינו ראוי לאכילה
והנה כתב ה**מרדכי** (חולין תקעו הובא בב"י סי' ק"ב) דסכין של שחיטה אי"צ טבילה. וכן הביא **באו"ה** (שער נח אות ט"ז) בשם הראב"י, וכת' שני טעמים לדבר: א['] כי לאו כלי סעודה הוא דהא אפי' צונן היה אסור לחתוך בו אם לא בהדחה (מחמת הדם הדבוק בו לאחר השחיטה). **ב']** דהרי גם הבשר צריך עדיין ביטול או צלייה. ועיייש (אות ט"ז) שכתב עי"פ הטעם השני דכן כל דבר שאין משתמשים בו למאכל הראוי לאכילה כמו שהוא עתה, כגון הסכיינים שמפשיטין בהן את הבהמות והמחטין שתופרין המולייתא אי"צ טבילה. אבל אין לפטור המחטין מטעם שאינם מיוחדים לכך, דהא סכיינים קטנים של סופרים שחותכין בהן קלפים אסור לאכול בהן עראי אם לא טבלין, ואפי' לטובלין בלא ברכה אי"צ, ויותר טוב שלא לטובלין דשמא אתי לברך עליהן והוי כברכה לבטלה, עי"כ.

אלא דעיין **בהגהות האו"ה** (שם) שהביא שהמהר"ן נהג כמהר"ש שהצריכו טבילה (לסכין של שחיטה) ואפי' בברכה, ואמר שטוב הוא לאכול בו לאפקרין נפשיה מפלוגתא, ומסתמא הי"נ הסכין שמפשיטין בו, אך אין נידון כמחטין שתופרין בהן העופות דאי"א להשתמש בהם למאכל אחר, עכ"ל. וכן כיוסו שכופין על הפת לאפותו, אבל כיוסו קיורה צריך טבילה". ומשמע דמחמיר דוקא (ז' והוסף דטוב לאכול בסכין של שחיטה (כדי להתחייב בדואי) ולטבול אותו, והי"ח בסכיינים שמפשיטין בהן הבהמות, עי"כ. וכן פסק ה**רמ"א** (ט"ז ז') אלא שלא כתב דעדיף לאכול עמו.

והנה **בשו"ע** (ט"ז ז') פסק דסכין של שחיטה פטור. וה**רמ"א** (שם) הוסיף על דבריו "ויש חולקים וטוב לטבולו בלא ברכה, הברזלים שמתקנים בהם המצות ל"צ טבילה, וכן כיוסו שכופין על הפת לאפותו, אבל כיוסו קיורה צריך טבילה". ומשמע דמחמיר דוקא לענין סכין של שחיטה, אבל הברזלים שמתקנים בהם המצות וכו' אע"פ שגם הם נוגעים באוכל שאינו מוכן מ"מ אינו מחמיר כלל לטבולם, ולכאז"ז צ"ע אלו מסכין של שחיטה שהחמיר לטבולו.

ובאמת ה**ט"ז** (ט"ז ז') עמד בזה וכתב דעי"כ משי"כ הרמ"א דטוב להחמיר קאי על כל הסעי' כולל כלי ברזל שכתב אח"כ דאי"צ טבילה דיטבילנו בלא ברכה, חדת טעמא אית בהו.

אולם ה**ש"ך** (ט"ז ז') כתב דסכ"ל ה**הכמת הדב"ס** (בכל עג אות ט'). שאי"א להשתמש בהן למאכל אחר, משא"כ סכין של שחיטה שאפשר להשתמש בו למאכל אחר. וכי"ל **החכמת אהרן** (בכל עג אות ט').

אולם **בביאור הגר"א** (אות י"ד) דחה דברי ה**ש"ך** דאין הולכין כאן אחר הראוי אלא אחר התשמיש, אלא לעולם תליא בפלוגתא הני"ל, עי"כ. ומבואר שדלדעתו ראוי להחמיר אף לענין ברזלים וכו' וכדעת ה**ט"ז**. ו**נענה"ש** (אות ל"ב-ל"ג) כת' דס"ל להרמ"א דכלי משמשתמים לדבר ראוי לאכילה חייב טבילה אפי' אם אינו משמש בעיקר צורכי סעודה, אבל כלי שנוגע באוכל שאינו ראוי לאכילה דצריך טבילה (לדעת הממירים הני"ל) היינו דוקא אם הוא כלי הכרחי לצרכי הסעודה, אבל בלא זה אי"צ טבילה. ולכן הרמ"א בסכין של שחיטה ולא מטביל לטבול בלא ברכה, משום שעכ"פ זהו תשמיש גמור ולא סגי בלא"ה, אבל בברזלים לא חשש כלל משום שאין זה בגדר תשמיש, עי"כ.

ולפי"ז יוצא דמקלף העומד לקילוף דברים שאינן ראויים (דקאן תפוח אדמה לא מבושל), וכן בלנדר העומד לחיתוך בשר חי וכדו', לדעת ה**שו"ע** חייב טבילה ללא ברכה. אולם לדעת ה**ש"ך** (שם) וכן אף חזי לדברים אחרים חייב לטבולו. וכי"כ **ברע"א** (שם על ט"ז ז') לענין רחיים של קפה (דלא חזי לדברים אחרים). וכתב ה**פת"ש** (ט"ז ז') דעי"כ יטבולנו ללא ברכה.

ג. כלים שמכינים בהם אוכל ראוי לאכילה

אולם אם המקלף או הבלנדר עומדים לשימוש ירקות או בשר הראויים לאכילה כמות שהם, י"ל דחייב לטובלם בברכה. אלא דמציינו **להטו"ו** (ט"ז ז') שכתב בסוגיא וכיוצא בהן שאינם מצרכי הסעודה ואינם ממתכת פטורים מטבילה. ובניאר ה**פרישה** (אות ח) דר"ל מספרים שנוקבין את הירק בהן אפי"ה לא מיחשב מעיקר תיקון צרכי הסעודה, עי"כ. ולפי"ז משמע דכלי העומד לחיתוך אף דברים ראויים לאכילה פטור מטבילה.

אלא דעיין **בב"ח** (תות ד' וקו"א שם) שכתב דמספרים שגוזזין בהן ירק אי"נ שגוזזים בית השחיטה וכיוצא בו, והי"ל צרכי סעודה כי היכי דבחושן משפט סיי' צ"ז מקרי כלי סעודה לענין שאסור לתופסן במשכון מחמת דמקרי דברים שעושיין בהן אוכל נפש, עי"כ. וכן דעת ה**פרי"ח** (גליון על ט"ז ז') (אלא דמטעם אחר, עיייש).

אלב ה**ט"ז** (ט"ז ז') כתב דהעיקר כהפרישה, ולא דמי למשכון, דהתם בכלל שעושים בו אוכל נפש מיירי, ולא דמי לטבילת כלים דדוקא כלי סעודה חייבים. וה**ש"ך** (ט"ז ז') נמי דחה דברי הבי"ח דלא נהירא דלא אי"א לשמשו **למאכל אחר**, עי"כ. ומשמע מדבריו שדינו של הפרישה הוא ממש כנדון של סכין של שחיטה, דהיינו דאם משתמש לחתוך מאכל שאינו ראוי לאכילה חייב טבילה רק מחומרא כיוון שהכלי ראוי לשימוש אחר, אבל אם אינו ראוי למאכל אחר פטור. אולם היכן שחותך בו אוכל ראוי לאכילה חייב טבילה מעיקר הדין. ונתיי' **בפרי"ח** (ט"ז ז') כשת' שהדבר תלוי אם משתמש בכלי למאכל אחר הראוי לאכילה בלא תיקון, אלא שהוא מעינט התשמיש. וכן הובא **בספר טבילת כלים** (פ"א הנה) בשם **ספר טהרות יו"ט** (אורח יו"ד ח"ב ע"ב קפ) ובשם **ספר מקור חיים** (שם) כתב דלפי ה**ש"ך** אם ראוי סגי. וכן משמע באמת מדברי ה**ש"ך**.

ועי"פ מבואר דלפי ה**ש"ך** דינו של הפרישה הינו במספרים לצורך אוכל שאינו ראוי לאכילה, וכיון שאינו חזי למאכל, אחר המחייב טבילה פטור לגמרי. אולם **בפרי"ח** שם מבואר שנקט אליבא דהפרישה דאיירי אף בירק הראוי למאכל ואע"פ"כ פטור מטבילה והוא ז"ל חולק עליו, וכן מבואר **בפרי"ח** (ט"ז ז') אליבא דהפרישה.

ולמעשה כתב **בפרי"ח** (ד"ס ק"ז ז') דיש לחלק בין מספרים שחותכים ירק הראוי לאכילה, דחייבות טבילה, לבין מספרים שחותכים בהם ירק שחזי לאוי לאכילה, שפטורות מטבילה. וכן פסק ה**ערוה"ש** (אות לו). וכן הביא **בדרכ"ת** (אות מו). וכן נקט **במבית לוי** (יו"ד טב"כ ע"ג קמה אות ה').

ולפי"ז מקלף שקולפים בו אוכל הראוי לאכילה חייב טבילה בברכה, אבל אם משתמשים רק לאוכל שאינו ראוי יש לטבולו ללא ברכה. והי"ה בלנדר או מיקסר וכדו'.

ד. כשהכלים עיקרן מחומר הפטור מטבילה

אלא דאכתי יש לעיין בזה, דהרי בדרך כלל סכין הבלנדר וכמו כן לפעמים הסכין של המקלף, מוחזקים עי"י פלסטיק או שאר חומרים הפטורים מטבילה, וכבר אמרו **בנשבת** (ט"ו:) לענין טומאה דאולינן בתר המעמיד של הכלי, כלומר אם המעמיד מדבר המקבל טומאה אזלינן בתריה. ונח"י הראשונים האם דין טבילת כלים דינו כטומאה וטרהה. דעת ה**ריבנו מאיר** (שו"ת מהר"ם טורוונגער ד"פ י' תרכ"א) דדין טבילת כלי כדון טומאה וטרהה. אולם דעת ה**מרדכי** (ע"ז סי' תתנ"ט) דאין דינו כדון טומאה. וכן פסק ה**שו"ע** (סי' קכ ט"ו ז' - ז') דכלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל מבחוץ שמעמידין אותו, אינו טעון טבילה דלא אזלינן בתר המעמיד, וכמו כן כוס של כסף מחובר בכלי עץ, צריך טבילה, דאע"פ שהמעמיד הוא מדבר הפטור מ"מ לא אזלינן בתר המעמיד.

אלא **דהש"ך** (ע"א יב) אצל לחלוק עץ כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל שמעמידין אותו, דכיון דמסקפא לן אי אזלינן בתר המעמיד או לא יש לטבולו בלא ברכה. אלא דעי"יש (ט"ק יג') דמ"מ כוס של כסף ומעמידו של עץ טובלו בברכה, כי הכוס הוא כהלכתו א"ל שהוא מחובר בכלי עץ, אבל היכן דלולי העץ לא היה הכוס מתוקן כלל חייב טבילה ללא ברכה.

ולפי"ז י"ל דמקלף שהמעמיד דבו מחומר הפטור, לדעת השו"ע חייב טבילה בברכה, ולדעת ה**ש"ך** חייב ללא ברכה.

אלא דאכתי י"ל לענין בלנדר שבו מחומר הפטור מ"מ יש לטבולו בברכה. דהרי כבר פסק ה**רמ"א** (ט"ז ז') דרחיים של שפלין שבתוך העץ יש ברזל קבוע שותוכין בו צריך טבילה. ומשמע דחייב טבילה בברכה. ו**מהש"ך** שם נראה דמודה לדין זה. וכן הוא **בחכ"א** (בכל עג אותיות י' - יא). אלא דצ"ע מאי שנא מעמיד זה דלא אזלינן בתריה לכיו"ע. והעירוני ד"לל דשאני כלי עץ שיש לו חשוקים של ברזל שעוידו להחזיק האוכל שבתוכו ולולי המעמיד אין הכלי ראוי לכך, אבל הכא הסכין גופא בלא חתוך בלא"ה אלא שהמעמיד מסייע להשתמש באופן יעיל יותר. (ועיי' כעין זה **בדרכ"ת** (ט"ק צ"ז) ו**בטטו"ז** (תל' ח"ב סי' כ"ב ד"ה ע"ז). ועיי' עוד **בפמ"ג** (סי' תנ"ב א"א ט"ק ג').

ולפי"ז יוצא דסכיינים של הבלנדר חייבים טבילה ואין לפטורם מטעם מעמיד אם ראויין לחתוך בהם עי"פ ללא המעמיד, וכן הדין במקלפים. אלא דכ"ז כמשתמשים בהם לאוכל הראוי לאכילה, אבל בלא"ה חייבים טבילה ללא ברכה. ואם מתשמש בעיקר למאכלים שאינן ראויים, ופעמים שמשתמש בהן לצורך מאכלים הראויים, לדעת ה**פרי"ח** (ט"ק יב וט"ק י"ט) ודעימיה דאולינן בתר רוב תשמישו י"ל דאינו חייב טבילה בברכה. אולם לדעת ה**רמ"א** (שם ט"ז ז') ודעימיה חייבים לטבולו בברכה. וספק ברכות להקל (ועיי' עוד בגליון קפ"ו ונתיב"א י' תרכ"א) דדין טבילת כלי כדון טומאה וטרהה. וכון פסקו **המשנה הלכות** (תל' ח"ב סי' ל"ב) ו**התשובות והנהגות** (אורחות הבית פ"ט אות ז') דבלנדר חייב טבילה בברכה. אלא דשו"ר דדעת ה**גרישי"א זצ"ל** (ישראלון קונטרס הל' טבילת כלים אות ו') דכלים עשויים מפלסטיק ויש בהם כלי עיקר המכתי כמו סכין של מיקסר יש לטבולם ללא ברכה, עי"כ. ולענין מקלף דעת ה**גרישי"א זצ"ל** (שדרי האיש יו"ד פ"א אות י"ח) דחייב טבילה ללא ברכה. ואפ"כ דחיי"כ כי ט"ל כי עיקר השתמשם לאוכל לא ראוי לאכילה, וכ"מ שכתב ה**ריב"א** (ש"ת קמח). אולם **בספר טבילת כלים** (פ"א אות ז' ופ"י הגה י"ט) כתב דחייבים בברכה. ועיי' באבני ישפה שם בשם ספר הני"ל דהיי"כ כי דרכם להשתמש בעיקר דברים הראויים לאכילה. וכן נקט במבית לוי הני"ל.

-מסקנא דדינא-

ולמעשה יוצא דמקלף, בלנדר, מיקסר וכדו', אם המעמיד שבהם מחומר מחייב טבילה, יש לטובלם בברכה. ואם המעמיד מחומר שאינו חייב טבילה, אם הסכין ראוי לשימוש אף ללא המעמיד חייב טבילה עם ברכה (אף עם המעמיד עוזר לשימוש בקלות יותר), אבל אם אין הסכין ראוי ללא המעמיד, לדעת השו"ע חייב טבילה בברכה ולדעת ה**ש"ך** ללא בברכה. וכל זה כמשתמש לאוכל ראוי לאכילה כמו שהוא, אבל אם משתמש בהם, לאוכל שלא ראוי לאכילה כמו שהוא, לדעת השו"ע פטור מטבילה, ולדעת ה**רמ"א** ודעימיה חייב טבילה ללא ברכה. ואם משתמש בעיקר למאכלים שאינן ראויין ופעמים שמשמש בהן לצורך מאכלים הראויים יש לטבולו ללא ברכה.

הגוזז וא"צ לנגזז האם הוי מלאכה הצריכה לגופה

תנן (שבת ד"ג:) הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו, וכן שערו וכן שפמו וכן זקנו, וכן הגודלת וכן הכוחלת וכן הפוקסת, ר"א מחייב והכמים אסורין משום שבות. ואמרינן בגמ' [שם] מח' ביד אבל בכלי חייב. ותניא [שם] הנוטל מלא פ' הזוג בשבת חייב, וכמה מלא פ' הזוג שתיים, ר"א אומר אחת. ומורדים אחת חייב, ודבר זה אף בחול אסור משום שנאמר לא ילבש גבר שמלת אישה.

עוד איתא שם דצפורן וציצין שלא פרשו רובן הנוטלין ביד פטור אבל אסור בכלי חייב חטאת.

והכתב התוס' [ד"ה אבל בכלי] דהיינו כר' יהודה דמחייב במלאכה שא"צ לגופה.

אולם דברי התוס' לאו מילתא פסיקתא ניהו. דברכב"ן [שבת ק"ג:] כתב - דמילה ודאי מלאכה הצריכה לגופה היא, שהוא צריך שיהא אדם זה מהול. ומפ' דמיה לזה הנוטל צפרניו בכלי וכן שפמו שהוא חייב משום תולדה דגזוז, אע"פ שא"צ לגוף הצפרנים והשיעור, מלאכה הצריכה לגופה נקראת. וכן הוורה וכן הבורר ומאן דשקיל איקויפ' מגלימא [גמ':] כולן דרומת למילה וכו'.

ובהמשך דבריו שם לענין חובל וצריך ללכלבו כתב - ורא"ת הרי אעפ"כ מלאכה שא"צ לגופה היא, דומיא דחופר גומא וא"צ אלא לעפרה, לא תטעה בזה, שהחבלה בכאן היא הדם עצמו שהוא צריך לו, וכבר דמייתי זה לגזוז ונוטל שערו וצפרניו בין לתקן גופו ולייפוט עצמו בין לצורך השער והגזיזה כולן מלאכה הצריכה לגופה היא, מפני שהכל דבר אחד והנטילה היא עצמה המלאכה, משא"כ בחופר גומא שהבנין בקרקע הוא, והוא הנקרא מלאכה, וכן הבערה אלפר צריך לגופה הוא.

וכיוצ"ב איתא בחי הו"ן [שבת ד"ג:] - מח' ביד אבל בכלי ד"ה חייב, פרש"י משום גזוז, שאע"פ שא"צ לגזיזה, הואיל והוא צריך ליפות עצמו בגזיזה זו אף בזה חייב משום גזוז, ודומיא דגזוז את השלה שהוא חייב משום גזוז, ואף במקום שא"צ לגזיזה אלא שישאר העור בלא שער כדי שיהא ראוי לעיבוד.

וכי"כ בדף קו. לענין חובל לצורך הכל ומדליק לצורך האפר - והגזוז מ"ש הרא"ה ז"ל בשם רבו הרמב"ן זכו', והלא שהיו מלאכה הצריכה לגופה, ולא איתא חובל לצורך דם ללכלבו לחופר גומא וא"צ אלא לעפרה, שהחבלה בכאן היא הדם עצמו שהוא צריך לו, והי"ל כגזוז ונוטל שערו וצפרניו בין לתקן גופו וליפות עצמו בין לצורך הפני והגזיזה כולן מלאכה הצריכה לגופה היא, מפני שהכל דבר אחד, והנטילה היא בעצמה המלאכה, וכן זוורה ובורר מפני שכך הוא מתחילתו צריך לזרות ולהכר, משא"כ בחופר גומא שהבנין בקרקע הוא, הוא נקרא מלאכה ולא נטילה העפר, ועוד שאפשר לעפר בלא גומא.

ועי"ע במיוחס הרמ"ן [ק"ג] דכתב - לפיכך פ"י הרמב"ן ז"ל דלה"ל ודאי מלאכה הצריכה לגופה היא, שאע"פ שאינו צריך לגוף הערלה, כל כה"ג מלאכה הצריכה לגופה מקרי, דאי לא חתמא הכי נוטל צפרניו בכלי וכן שפמו שהוא חייב משום תולדה דגזוז, אמאי חייב הרי א"צ לא לגוף השער ולא לגוף הצפרנים, אלא ודאי כיון שהוא צריך שישאר מהול מלאכה הצריכה לגופה מגופה מקרי. וכי"כ הריטב"א [ג"ד:] - והא דאמרינן דבכלי דברי הכל חייב חטאת, עדיקא מפני כפרש"י ז"ל דהבא חיובא משום גזוז, דהא איתיה אפי' כשאינו צריך לגזיזה, כי הכא שאינו צריך לתיקון גופו (אפשר דצ"ל לעיבוד חייב משום גזוז.

וכיוצ"ב איתא בריב"ש [סי' שצ"ד] - אבל הוצאת הדם אם היתה תלויה בנטילת נשמה, הנה היה גיב עם מפני נטילה נשמה אע"פ שלא היה מכוין בה, שהרי נהנה הוא בה, כיון שנהנה בהוצאת הדם ואי"א להוצאת הדם זולתה. וכן הוא ענין הסריקה שהרי נהנה הוא בהשריה, ואע"פ שהשערות הוצאות אולי לאיבוד, כהן בכך כיון שהוא נהנה במלאכה ההיא, שהרי הנוטל צפרניו בכלי אע"פ שאינו צריך לצפרניו ולא אזלי לאיבוד חייב אפי' לר"ש דפטר במלאכה שא"צ לגופה, שהרי הנטילה היא המלאכה, וכן בשער. ואע"פ שההפשטה נראה כפריק כל חבתי הקדש דכל השעור אזלי לאיבוד דא מחייב בפסיק רישא כגון דשקיל ליה בברזי, התם היינו טעמא משום דאין דרך הפשטה בכך, ואפי' במכוין לא מחייב כמו שפי' רש"י ז"ל [שם ב"ה] שקיל ליה בברזי, אבל בנטילת שער וצפרנים דרך נטילה בכך. ונראה לומר ג"כ דהפשטה לא הואי במשכן רק לצורך העור, ואי"כ עיקר מלאכת הפשטה הוא לצורך העור, וכל השער נפסד פטור, אבל גזיזה היתה במשכן בלא צורך הצמר והשער רק לצורך העור, כגון בעורות תחשים, וע"כ חייב כל שהוא לצורך גופו אע"פ שא"צ לשער, ומלאכה הצריכה לגופה היא, ודמי לחופר גומא וצריך

ביטול פירות ומצא שא' מהן מתולע, האם התבשיל מותר

א. ביטול בריה תוך תערובת היתר

שנינו **בחולין** (צ"ג) דאע"פ דאיסור הנופל בגו היתר, יבש ביבש, מין במינו בטל ברוב, מין באינו מינו (בין בלח בין יבש) בששים, מ"מ "בריה" חשובה היא ואינה בטלה.

אלא דנח' הראשונים האם בריה בטלה כולל, או דבתשעה מאות וששים עכ"פ בטלה. דעת **הראב"ד** (הובא בהשב"א חולין צ"ז): **והרשב"א** (ס"ו תתנא) דבטלה בתשעה מאות וששים, [וע"י **בפתי** (ס"ו ק"ט פ"ג) דלרוב קטנת הבריה (כגון בתולעת, ע"י לקמן) יש בקל כמה אלפים נגדו. והביאו **בערוה"ש** (שם אות י"ד-טו)]. אולם כבר רבו החולקים עליהם דבריה אינה בטלה כלל. וכן פסק **ברא"ש** (חולין פ"ז ס"י ג') וכן הוא **בר"י** (חולין לו: ז-ל. ברי"ק). וכן הכרעת **השו"ע** (ס"ו ק"ט ע"א) ונושא כליו. אלא **במבואר בפתי** (שם) ו**בערוה"ש** (שם) דעכ"פ מצרפינן דעת המקילין, עיי"ש.

ומ"מ אע"פ שגוף הבריה אינה בטלה, פליטתה מיהא בטלה, וכמו שפסקו **השו"ע** (שם ע"ב). ועוד גבולין ק"ע.

ב. תולעת בכלל בריה

ויעוין **באו"ה** (כ"ל לב אות ה) שכתב דאע"פ שבריה אינה בטלה מ"מ בריה שהיא פגומה בטל חשיבותה ובטלה. וכן פסק **הרמ"א** (ס"ו ק"ט ע"א). וע"י **בלב"ש** (יחידושי דמ"ש אות קלא) שנקט ע"פיו שתולעת אינה בכלל בריה ובטלה. וכן נקטו אליבא דהרמ"א **הפת"ש** (ס"ו ק"ט ע"א) בשם **התפארת למשה והנמים מאירות** (ח"ב סי' טו). אולם ע"י **בפרי"ח** (ס"ו ק"ט) שכתב דאין זו כוונת הרמ"א, דודאי תולעת וכדו' אינן בטלים ואע"פ דמאיני ניהו כך התורה אסרתם, אלא מיירי בבריה חשובה כגון צפור טמאה וכיוצא, שנסחרו (ועיי"ש) לדעתו כבה"ש מותרים באכילה אף ללא תערובת, ודלא כהמנחת כהן המתמיר בזה, ואכמ"ל). וכן נקטו **הביתר** ו**הג"ר** (אות א) ו**הג"י** **מהרש"ש** (שם אות א), וכן **התפארת למשה והנמים מאירות** עצמם נקטו תולעת ושאר דברים פגומים נגמ' בכלל בריה שאינן בטלין. וכן פסק **בשבט הלוי** (ס"ו ק"ט ע"א) דבריה גדולה שללא תולע ופליטתה בטלה. (וכן **מבואר בפתי** (ס"ו ק"ט ע"א), **בפמ"ג** (ס"ו פ"ד ש"ד ס"ק לא), **בחוו"ד** (שם ס"ק ה) ועוד).

ג. מצאו ג' תולעים בתבשיל

והנה **בגביל** שמוצאו בו תולעת מוציאו והתבשיל מותר אם איכא שיעור לבטל פליטתה (בשיעור המבואר בסמוך). אולם אם מצאו ג' תולעים, אם הוא מאכל שאי"ל לסנו ולחסיר ממנו התולעים, מאחר שהחזק בתולעים כולו אסור, אבל אם אפשר לסנונו, מעביר התולעים הנמצאות בהם, והשאר מותר, כמו שפסק **שו"ע** (ס"ו פ"ד ט"ו ו"ט) ו**עיי"ש** (ס"ו פ"ד ט"ו ו"ט) שמי"מ ירקות מבושלים שמצאו בהם תולעים, הורטב מותר על ידי סינון, אבל ירקות עצמם, אם מצא בהם ג' אסורים דא"ל, לבדקם ויש לחוש שמא יש עוד ואינן ניכרות. וכתב **בש"ך** (ס"ק ל"ד) דדוקא ירקות אבל שאר פירות ואפי' כמהין ופטריות אפשר לבודקן ואפי' אחר שנתבשלו ומותרים בבדיקה. וע"י **גבולין קע"ה** לענין דין תולעים שלא מתחווים בגוף המאכל, אלא באים מעלמא כגון נמלים, אם חסר הוחזק התבשיל לאיסור בני תולעים. וע"י **בפרי"ח** (ס"ו ק"ט ע"א) דבריה גדולה שלא מצאה לאחר שיתולע ותולע שנימוחה ובטלה, ובריה קטנה יש לאסור דתולעין שעברה דרך המסננת, והביאו **הפמ"ג** (שם ש"ד ס"ק ז'), וע"י **גבולין ק"י** (ס"ו).

ד. האם סתם פרי יש בו תולעת

ולענין שיעור פליטת התולעת מצוינו **בתשובת הרא"ש** (כ"ל ב ס"ו ג) שכתב דתולע הנמצא בפרי שבתוך התבשיל, אני מותר שאר הפירות כי טעם התולע בטל בס', ואף הפרי עצמו שאר דיש ששים לבטל תולע שבו, שכך שיער רבינו מאיר ז"ל שאין לך פרי שלא יהא בו יתר מס' כנגד התולע שבו, ע"כ.

אולם **תורתם הדשן** (ס"ו קע"ב) כתב דקובל שאין לסמוך ע"י אלא דוקא בפירות גסין. והביא דבריהם **בב"י** (ס"ו פ"ד ע"ג קלא. ד"ה כתב האחרונים יחיים). ו**הרשב"ש** **הרה"מ** **בתורת חטאת** (כ"ל מו אות ה) כתב שאף שמהרא"ש מבואר דאין חילוק בזה, מ"מ מי יקל נגד תרומת הדשן. מ"מ **בהנהיגו** על השו"ע (ס"ו פ"ד ט"ו) סתם להקל. וכי"כ **הש"ך** (ס"ק ז') אליבא דהרמ"א. וכן פסק **הט"ז** (שם ס"ק י"ו) (מטעם אחר היינו כי תולעים הובלו נטלי' ופליטתם בטלה ברוב כמבואר לקמן).

אולם **ה"ש** (שם) האריך לדחות דעת הרמ"א ו**הרשב"ש** (חולין פ"ג ס"ו ק"ב), דהרי קיי"ל בסימן צ"ט דבעינן ששים נגד כל גוף האיסור ולא סגי בששים נגד פליטתו כי לא ידעינן כמה נפיק מיניה. וע"י **בשבט הלוי** (ח"ז ס"ו ק"ה אות ג) שפסק כהמקילין, ויישב קושיית המהר"ש בלמעשה מקובל היה אצל המהר"ם דחלק גדול מגופם סרוח ובאוש, ואף שקצת טעם שאינו פגום יוצא, מ"מ שוב אינו בכלל גזירת הש"ס אלא פגול לשער נגד כולו, עיי"ש.

אלא דכ"י כשמצא תולעת א'. אבל בגוונא דאיכא כמה תולעים באותו פרי, לא אמרינן דסתמא איכא ששים וכמ"ש **הפמ"ג** (ס"ו פ"ד ש"ד ס"ק ב').

ה. האם תולעת נותנת טעם לפגם

ומבואר מהרא"ש הנ"ל דועימיה דתולעת נותנת טעם לשבח וע"כ אין פליטתה מתבטלת אלא בששים כשאר איסורים. וכי"כ **בחוו"ד** (ס"ו ק"ד ח"י ס"ק ט).

אולם **הט"ז** (שם) כתב דתולעת טעמה לפגם וע"כ טעמה בטל ברוב. ו**הדרישה** (ס"ד אות ב) ו**הכנה"ג** (ס"ס"י ק"ד הגה"ש אות ד) צאו לחלק בין תולעת כהאם מעלמא ומאוסה, לבין תולעת שנולדה בפרי דאינה מאוסה ונותנת טעם לשבח. ומ"מ כבר רבו הסוברים כהט"ז, הלא המה **הפרי"ח** (שם), **השב יעקב** (ס"ו בס), **התפ"מ** (ס"ו פ"ד) (ועיי"ש שהוכיח כן בבעת הבי"ל) ו**הבית מאיר** (ס"ו ק"ג). ו**המהר"ש"ם** (הלא הנה הדבור) הביא דבריהם וכתב שכן העיקר וכן **המנהג**. ו**נבני יהודה** (ס"ד ק"ד ס"ק י"ז) כתב דיש להקל בהם במקום הפסד גדול. ועיי"ש בפירושי הארוך (ס"ק י"ז ו"ט ד"ה ודאית). ולענין דעת הטר"ו, ע"י בסי' פ"ח שפסק דבכלל דברים המאוסים הם, אולם בסימן ק"ד קי"ז משמע איפכא, וע"י משי"כ הבי"ל (ס"ו ק"ד אות ב). ולפ"י המוצא פרי מתולע בתוך התבשיל זורק התולעת שבו והשאר מותר.

ו. האם הישישין לאיסור דבוק

אלא דאף למחמירים דתולעת נותן טעם לשבח, מ"מ אם איכא ששים עכ"פ בכל התבשיל, התבשיל מותר. מיהו אכתי יש לדון דאיתו פרי שמצאו בו התולעת אסור באכילה, ד"ל תולעת בתוך פרי בכלל איסור דבוק היא. ודעת **הרמ"א** (ס"ו ע"ב ט"ז) דאיסור דבוק אסור דבר היתר הדבוק אליו מיד (כשאין בו ששים נגד האיסור) אע"פ שיש ששים בכל התבשיל כי ממחר ההיתר בלבוט מחמת שצמוד האיסור אליו (כמו שביאר **הש"ך** (שם ס"ק י"ח)). וכן מצוינו **באיסור והיתר** (שער כח אות ג) דתולעת בתוך פרי חשובת איסור דבוק. והביאו **הט"ז** (ס"ו צ"ב ס"ק י"ב). (אלא דדעת **השו"ע** (ס"ו ע"ב ט"ז) דלא חיי' לאיסור דבוק כלל. וכי"כ **בפמ"ג** (ס"ו ש"ד ס"ק לה) אליבא דהשו"ע. וכן פסק **הפרי"ח** (ס"ו צ"ו ס"ד ועוד מקומות). ומ"מ כ"י בתולעת הדבוק ממש לפרי, אבל בלא"ה דעת **הש"ס** (ס"ו צ"ב ס"ק י"ז) כ"ן דהר"טב נכנס בין החתיכה לאיסור ליכא משום איסור דבוק. אלא דדעת **הפמ"ג** (שם מ"ז י"ב) דבמקום איסור תורה חיי' אף כבה"ג דאף דליכא האי חששא דממחר בלבוט, מ"מ יש לחוש שמא היה החתיכה עם האיסור מחוץ לרוטב ונאסרו, עיי"ש. ו**היד יהודה** (ס"ו צ"ב ארוך ס"ק י"ט וקצר ס"ק כו) מיקל אף בזה כי לא חיי' להאי חששא אלא כשנוגד ריעותא, עיי"ש.

והיכן שאין האיסור דבוק ממש אבל הרוטב אינו נכנס בינו לחתיכה, וכגון שהאיסור מונח תוך ההיתר, דעת **החוו"ד** (ס"ו צ"ב ס"ק ח) כתב שאר התערובת (אבל באותה חתיכה יש להחמיר) וכן **במהר"ם** (ח"א ס"ו) קע"ד ד"ה ולכאורה) בשם **מהר"י ברונא** (ס"ו ק"ד) ו**הנה"כ** דבעינן שיש ג' פסק שנתולע בתוך השרביט שלשם כ"ן שאינו מחובר בגופו. וע"י **בש"י** (ס"ו ע"ב ס"ק י"ז) ו**בפמ"ג** (ס"ו ע"ב ש"ד ס"ק י"ז) שמבואר דכל שאינו מחובר בתולדה אינו בכלל דבוק. וכן פסק **היד יהודה** (ס"ו צ"ב קצר ס"ק כו). וכי"כ **בחוו"ד** (שם) אפי' אליבא דהט"ז הנ"ל. ולפ"י צ"ל דס"ל לחח"ד תולעת הנמצאת תוך הפרי הוי כדבוק בתולדה, אלא דלפי דבריו י"ל דהיינו דוקא תולעת המתהווה בתוך הפרי אבל כשכאה מחוץ אליו בכלל דבוק. וכ"י דלא **כהלבושי שרד** (ח"י ד"ים ס"ק ר"ח) ו**הכ"כ** (כ"ל מ"ד אות ט) שנקטו דלא בעינן דבוק בתולדה. וע"י עוד **בשיבת ציון** (ס"ו כ"ה ד"ה ועוד אני אומר).

אלא דהרמ"א **בתורת חטאת** (כ"ל מו אות ח) כתב דאף אם נודה להחמיר כדעת הסוברים דתולעת נותנת טעם לשבח, ובעינן ששים בכל התבשיל לבטל פליטתה, מ"מ אין להחמיר באיסור דבוק ולומר שהפרי שנמצא בו התולעת נעשה בטלה להצריך ששים נגד כולו.

אולם **הש"ך** (ס"ק ז') כתב דכיון דמעיקר הדין תולעת בכלל נטלי"ש, דינו כשאר איסורים ואין להקל בדבר. ועיי"ש דכתב בשם **המהר"ש"ל** (חולין פ"ג ס"ו ק"ב) דבפרי קטן כגון גודגדניות וכח"ג שאין בה ס' נגד התולעת, הפרי נ"י וצריך ס' נגד כל הפרי, אם יש לחוש שהתלעלע ממחבר אפי' לא ינקל לחוץ ובתלוש שניקב לחוץ.

והנה משי"כ דאם הפרי התלעלע (או שדרכו להתלעלע) בתלוש אף אם הפרי נקוב יש לאסור, זה נוחא לפי מה שפסק **הרמ"א** (ס"ו פ"ד ט"ז) ד דאפי' אם מצא תולעת בתוך הפרי, אם חורו נקוב לחוץ, ישיישין שמא פירש חורו. וכן נקט **הפרי"ח** (ס"ק טו). אולם דעת **השו"ע** (שם) דכל זמן שמצא בתוך הפרי, לא חיי' שמא פירש חורו. וכי"כ **הפרי"ח** (ס"ו ק"ב). ומשי"כ דאם הפרי התלעלע (או שדרכו להתלעלע) במחובר הפרי נ"י, כבר מבואר **בט"ז** (ס"ק י"ג) ו**בש"ך** (ס"ק י"ט) גופא דפרי שהתלעלע במחובר אם אין מקום לתולעת לרחוש, אע"פ שמחמירין לאסור התולעת מ"מ לא מחמירין לאסור פליטתה (ולדעת **השו"ע** (שם ט"ו) אף התולעת שריא כיון דאין לה מקום לרחוש). וכן פסק **השבט הלוי** (ח"ז ס"ו ק"ב אות ד). וא"כ ה"ה בני"ד.

אולם לדעת הפוסקים דתולעת נותנת טעם לפגם, לא בעינן קליפה, דטעמה מתבטלת. ומ"מ אם חתך פרי חרוץ ולא מבושל ומצא בו תולעת יש להוציא קליפה מועטת (היינו אפי' אינה ניטלת כאחת) כמבואר **בט"ז** (ס"ו צ"ו ס"ק ג') ו**בפמ"ג** (שם). וע"י **בפרי"ח** (ס"ס"י צ"ו ס"ק ב') דדעתו דצריך להוציא קליפה כל סביב התולעת, וע"י מה שכתב עליו **בדרי"ת** (שם ס"ק ע"ב).

-מסקנא דדינא-

ומעתה יוצא דפרי הנמצא בתבשיל ומצא בו תולעת, יש לסלק התולעת (וקליפה מועטת מהפרי) והשאר מותר. והמחמיר על עצמו לאסור את הפרי שמצאה בו התולעת תבוא עליו ברכה. (אולם אף למחמיר ע"י לאסור הפרי, לענין שאר התבשיל אפילו אין בו ששים נגד כל הפרי יש מקום להקל טפי, דהרי הא צריך בעלמא ששים נגד החתיכה הוא רק מדרבנן מטעם ח"ינן בשאר איסורים (זה לפי הרמ"א ולא לפי השו"ע דלא ס"ל חמיני בשאר איסורים), וע"י כיון דהעיקר כהמקילין א"י להחמיר להצריך ששים אף כולו, אמנם הפרי עצמו חמיר יותר ודאי היה איסור דבוק ואיכא חשש איסור דאין, וכחילוק זה הנמצא **בפמ"ג** (ס"ו צ"ב מ"ז ס"ק י"ב וס"י צ"ו ש"ד ס"ק ט) ו**ובע"א** (ס"ו צ"ו אות ח).

לגומא דחייב אע"פ שא"צ לעפרה.

והנה בט"ז (וי"ד סי' קצ"ה ס"ק כ"א) העלה דאישה שחל טבילה בע"ש או ערב יו"ט ושכחה ליטול צפרניה, לא תחתכם כלל, אלא תנקדם היטב היטב, ודלא כמי ששגג בזה וצויה להתחרך ביו"ט ע"י גויה.

ובנקבה"כ (שם) כתב להשיג על דבריו דזה שהורה כן טוב הורה, ואף בכלל היה נראה להחזיר התוס' כתבו דהך מתני' דהמצניע אתיא כו' יהודה, א"כ הרמב"ן ושאר פוסקים פסקו כר"ש דמלאכה שא"צ לגופה פטור, וכמבואר בר"ן פרק המצניע.

וכתב להקשות על העור דבסי' שט"ז פסק כר"ש ובסי' שכ"ח סתם דבכלי חייב חטאת. וכן הקשה על השו"ע דבסי' שט"ז הביא דעת הטור ודעת הרמב"ן, ובסי' שכ"ח סתם דבכלי חייב חטאת. דדוחק ולומר דהחולקים על סתם שכתבו ולר"ש בצפרנים פטור, דהא דברי התוס' ברורים והשכל מחייבם. עכ"ד.

וע"ע בשו"ת חכם צבי (סי' פ"ב) דיצא לחלוק על הנקודות הכסף וכתב - מה שכתב, טעה בתרתי, חדא (מ"ש) דאפי' חתכם בכלי הוא עצמו ליכא כאן איסור דאורייתא לרוב הפוסקים, ליתא, דלרוב הפוסקים אסור מדאורייתא כמ"ש הריב"ש בפשיטות בתשובה שצ"ד, ואין ספק שזו היא דעת כל הפוסקים חוץ מהתוס', וכן הוא שיעת הטור ובעלי הש"ע, והם דברים נכונים עד מאוד דלא מצריכונן למדחי סתם מתניין ותלמוד ערוך מהלכתא, אלא האמת הבוררה דלא לר"ש חייב אף שאינו צריך לצפרנים שהרי הוסיף להאמין היא המלאכה כמ"ש הריב"ש ש"ל וכו'.

אולם בשו"ת טהרה (סי' קצ"ה ס"ק ל"ט) השיג על דבריו ובתוך דבריו יצא כתב - אבל אמנא אף שקילס הגאון חכם צבי לדברי הריב"ש ואלו לדחות בהם דברי רבותינו בעלי התוס', אני בעניי לא זכיתי להבין דבריו, שכתב שם הטעם דבגוזה חייב לכוי"ע אע"פ שא"צ לגופה לפי שהגוזה שהייתה במשכן לא הייתה לצורך הצמר וכו', ולא ידעתי מנא ליה וכו', אבל ג"ה לא הייתה הצמר שבו"ל אלא בצמר הצירין לתכלת, וכן ה"ר"ן על המשנה שם (שבת לא:) וז"ל הגוזה צמר, גוזה ושאר מלאכות של צמר השנויות במשנתו כולם היו בצמר תכלת של מלאכת המשכן, עכ"ל. מבואר דג"ה לא הייתה אלא לצורך הצמר לתכלת. ועיין בבכורות דף כ"ה [ע"א] דאמרינן שאני פרה דלאו בר גזייה היא. וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל דאף בגוזה בעינן שצריך לגוף הצמר, וכמו שהביא הרא"ש בשמו במס' בכורות [ע"א] ה"ן שם גבי תלישת נוצה לצורך שחיטה ביו"ט דשרי מהאי טעמא משום דה"ל מלאכה שא"צ לגופה, וגם הרא"ש שם מודה לזה אלא דחלק עליו מטעם אחר ע"ש. הרי הרמב"ן, הרא"ש והר"ן ז"ל ס"ל כדעת התוס', והריב"ש הוא יחיד נגדם. ואף את"ל דמ"ש הרמב"ן והרא"ש שם הדיו ג"ה שלא לצורך גופה, דוקא התם דהאי תלישה לאו לצורך העור היא אלא לצורך השחיטה, אבל היכא שהוה לצורך העור אע"פ שא"צ לגיזה ס"ל דחייב עליה. אף בנ"ד כן שהרי חתיכת הצפרנים ג"כ לאו לצורך יפיו העור הוא, אלא לצורך טבילה, שלא לצורך הצואה שתחתיו. על כן נראה דכרבי הש"ך והמה"א. עכ"ד.

אולם בנגלות לפנינו דברי הראשונים, חזינן דברמב"ן ובר"ן גופא מפורש דפליגי על התוס', וס"ל דהנוטל שערו וצפרניו בכלי, אע"פ שא"צ לשער הצפרנים, חייב אפי' לר"ש. וכן הוא בריטב"א.

וא"כ מ"ש השיורי טהרה ואף את"ל דמ"ש הרמב"ן והרא"ש וכו', ע"כ י"ל כן, דאל"כ תקשי דברי הרמב"ן הארדי.

וע"ע כבה"ל רס"י ש"מ שהארך בענין זה, אולם גר' דלא היה לפנינו כן משמיה דהרמב"ן, והשתא דחזינן דכן הוא ברמב"ן, ע"כ דצ"ל דגוזה לצורך שחיטה שאני (וי"ל דה"ה לצורך טבילה וכמ"ש השיורי טהרה והבה"ל).

[כתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - סדר ליל שבת (ח)

אמלת סעודת שבת כאמלת קדשים - "והנה בבית המקדש הייתה אמלת קדשים, וכן בשבת - סעודת שבת, ובענין אמלת הקדשים איתא בגמרא, שהמקדש אשה בזה"ל - אינה מקודשת, משלחו גבוה קזי, ומפרש רש"י (ב"ק י"ב) היינו שבשר קדש הוא משלחו הקב"ה וממנו גבוה, ואינו ממנו הקהן.

ובענין סעודת שבת, אע"פ שהוא ממנו הי"ט לקדש בו את אשה, אבל באמת הו"י על סעודת שבת אמרו (בב"ב ס"ו) כל מנותיו של אדם קעבים על מר"ה עד ר"ה חוץ מחוצאות שבת ויו"ט ושבת יום ליל' דהיינו שבאמת עבור סעודת שבת הקב"ה הוא שמשלם, ונמצא משלחו גבוה קזינן, ואנו ארוחו יתב' ואוכלים על שולחנו". (שבת מ"ב ע"ד)

נגד ע"י מחבר סדרת 'עבודת המועדים'

© **עירות ותרומות בטל 571-3932**
בין השעות 15:20 - 19:45